

Jakelun mukaan

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto: HE 133/2022 vp hallituksen esitys eduskunnalle digitaalista henkilöllisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijaa kuultavaksi sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitussa asiassa.

Hallituksen esityksessä HE 133/2022 ehdotetaan säädettäväksi laki Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista sekä laki digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta. Lisäksi eräitä muita kokonaisuuteen liittyviä lakeja ehdotetaan muutettavaksi.

Ehdotuksella on tarkoitus mahdollistaa digitaalisen henkilöllisyystodistuksen sekä ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen tuottaminen ja käyttö. Kyse olisi uusista digitaalista asiointia tukevista mobiilisovelluksista, joita Poliisi ja Digi- ja väestötietovirasto tuottaisivat vahvistettujen henkilötietojen osoittamiseksi. Digitaalinen henkilöllisyystodistus toimisi myös käyntiasioinnissa henkilöllisyyttä osoittavana asiakirjana passin ja henkilökortin tavoin ja sisältäisi lisäksi vahvan sähköisen tunnistautumisen ominaisuuden. Laki Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista sisältäisi säännökset digitaalisen henkilöllisyyden tietojärjestelmästä, joka toimisi sekä digitaalisen henkilöllisyystodistuksen että ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen perustana.

Lisäksi esityksellä mahdollistettaisiin vaihtoehtoinen tunnistusväline sellaisille henkilöille, jotka eivät halua tai voi käyttää mobiilisovellusta. Tunnistusväline toimisi julkisen sektorin sähköisessä asiointissa ja sen myöntäisi Digi- ja väestötietovirasto.

Poliisihallitus on osallistunut tiivisti hallituksen esityksen valmisteluun ja ehdotettuja muutoksia voidaan pitää kannatettavina. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä korostaa yksittäisiä seikkoja liittyen digitaaliseen henkilöllisyystodistukseen ja ulkomaalaisen asiointivälineeseen.

Digitaalinen henkilöllisyystodistus

Digitaalisessa henkilöllisyystodistuksessa on kyse innovatiivisesta mobiililaitteissa toimivasta henkilöllisyyden osoittamisen sovelluksesta, joka syntyy kahden viranomaisen tiiviissä yhteistyössä. Poliisi vastaa myöntöprosessista ja toimii tietojen luovuttajana ja Digi- ja väestötietovirasto vastaa

sovelluksen ja sen edellyttämien taustajärjestelmien kehittämisestä ja ylläpidosta. Myöntöprosessi nivoutuu tehokkaasti osaksi olemassa olevia passi- ja henkilökorttiprosesseja siten, ettei merkittäviä hallinnollisia kustannuksia synny.

Digitaalisen henkilöllisyystodistuksen osalta on syytä korostaa sitä, että passi- ja henkilökorttirekisterin yksilöintitietojen käsittely säilyy edelleen Suomen rajojen sisällä myös digitaalisen henkilöllisyystodistuksen osalta.

Perustuslakivaliokunnan aloitteesta hallintovaliokunta lisäsi passilakiin eduskuntakäsittelyn aikana säännöksen (35 § 3 mom) siitä, että passien yksilöinnin on tapahduttava Suomen rajojen sisällä. Vastaava säännös löytyy myös henkilökorttilain puolelta. Lisäystä on perusteltu muun muassa sillä, että passirekisteri on huomattavan laaja, sisäisen turvallisuuden kannalta merkittävä tietokanta, joka sisältää Suomen kansalaisten henkilöllisyyttä koskevia tietoja valokuvineen ja sormenjälkitietoineen ja johon voidaan katsoa kohdistuvan erityisen korkeita tietoturva vaatimuksia. Tietojen luonne on myös yksittäisessä tapauksessa hyvin merkityksellinen ja siten erityisen suojan tarpeessa.

Vastaavaa säännöstä ei löydy nyt esitetystä lainsäädännöstä. Lähtökohta on huomioitu esitetyn lain digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta 5 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Selkeyden vuoksi olisi perusteltua, että tällainen olennainen viranomaisille asetettu rajoitus koskien digitaalisen henkilöllisyystodistuksen taustajärjestelmien toteutusta, olisi säännelty laissa.

Ulkomaalaisen asiointiväline

Ulkomaalaisen asiointiväline on DVV:n toimivaltaan kuuluva väline, jonka tuottamiseen poliisi ei osallistu. Tässä lausunnossa keskitytään siten puhtaasti muutoksen vaikutuksiin yhteiskunnassa etenkin rikollisuuden näkökulmasta. Ehdotettu ulkomaalaisen asiointiväline nivoutuu hyvin vahvasti yhteen henkilötunnuksen uudistamista koskevan lakimuutoksen kanssa. Muutosten seurauksena muodostuu prosessi, joka mahdollistaa ulkomailta oleskelevan henkilön omatoimisen rekisteröityminen etämenettelyn avulla Väestötietojärjestelmään. Samassa yhteydessä henkilö saa henkilötunnuksen sekä sähköisen asioinnin mahdollistavan välineen.

Suunniteltu etärekisteröintimenettely mahdollistaa sen, että rekisteröinti voidaan pyrkiä tekemään toiselle henkilölle kuuluvan kadonneen tai anastetun matkustusasiakirjan avulla. Toinen potentiaalinen väärinkäytöksen tapa voi olla esimerkiksi se, että vaihtamalla nimeä tai käyttämällä toisen maan myöntämää passia pyritään saamaan käyttöön useita henkilöllisyyksiä Suomeen, joita voidaan pyrkiä hyödyntämään esimerkiksi petosrikollisuudessa. Erilaisten väärinkäytösyritysten houkuttelevuutta lisää nykyiseen tilanteeseen verrattuna erityisesti se, että kaikki tapahtuu etänä ja kiinnijäämisen riski on erittäin pieni. Etämenettelyn kautta toteutettujen rikosten esitutkinta on erittäin hankalaa, sillä ulkomailta oleskeleva rikoksesta epäilty ei ole helposti tavoitettavissa esitutkintaan Suomessa.

Lainsäädännön tasolta asiaa tarkasteltaessa ei etärekisteröinnin pitäisi aiheuttaa merkittäviä ongelmia, koska pelkkä henkilötunnuksen saaminen ei luo mitään oikeuksia eikä ulkomaalaisen asiointiväline itsessään luo kuvaa siitä, että taustalla oleva henkilöllisyys kuuluisi todella sille henkilölle, joka välinettä käyttää. Toisaalta yleinen luottamus viranomaisten myöntämien tunnistusvälineiden luotettavuuteen ja yhteiskunnassa vallitseva ylikorostunut luottamus henkilötunnuksen merkitykseen voi tuottaa osalle toimijoista haasteita hahmottaa etärekisteröintiin liittyvät epävarmuustekijät.

On lähes varmaa, että prosessia pyritään käyttämään väärin. Muutos nykyiseen tilaan verrattuna on hyvin suuri ja riskinä on, että ihmisten epätietoisuutta muutoksesta pyritään käyttämään hyväksi rikollisiin tarkoituksiin varsinkin muutosten alkuvaiheessa. Väärinkäytösten estämiseksi onkin olennaista, että kaikille yhteiskunnan toimijoille välitetään selkeä viesti siitä, ettei etärekisteröityyn henkilöllisyyteen ja sen perusteella saatuun ulkomaalaisen asiointivälineeseen tule luottaa samalla tavoin kuin perinteiseen tapaan rekisteröityihin henkilöllisyyksiin ja niiden perusteella saatuihin tunnistusvälineisiin.

Liitteet	-
Jakelu	Hallintovaliokunta
Tiedoksi	POHA Esikunta Visa Wekström.